

Голіна Володимир Васильович,
головний науковий співробітник відділу
кримінологічних досліджень Науково-
дослідного інституту вивчення проблем
злочинності імені академіка В. В. Сташиса
НАПрН України, доктор юридичних наук,
професор, член-кореспондент НАПрН
України

КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЯК КОМПОНЕНТ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ¹

1. Відповідно до ст. 25 Закону України «Про Національну поліцію» для виконання своїх завдань, передбачених цим законом, зокрема, надання поліцейських послуг у сфері протидії злочинності (п. 3 ст. 2), поліція здійснює інформаційно-аналітичну діяльність [1]. При деяких відмінностях у трактуванні цього поняття, вважаємо, що під інформаційно-аналітичною діяльністю поліції розуміється методика дослідження і аналіз інформації, яка характеризує кількісно-якісні показники злочинності, стан громадського порядку та умови зовнішнього середовища на певній адміністративно-територіальній одиниці з метою об'єктивного усвідомлення конкретної криміногенної обстановки і використання отриманих даних для вирішення поточних завдань і перспективних проблем. Отже, інформаційно-аналітична робота потребує, виходячи з вимог сьогодення, спеціалізації і професіоналізації її виконавців (аналітиків), оволодіння ними базовими кримінологічними знаннями і новітніми технологіями у сфері запобігання та протидії злочинності і її проявам. Як відмічалось у наукових публікаціях, досить часто під аналітичними матеріалами розуміється безсистемне нагромадження цифрових статистичних показників, які у такому виді не несуть будь-якого корисного навантаження. Висновки про розвиток кримінальної ситуації головним чином базуються на порівнянні цифрових даних про рівень, структуру, динаміку зареєстрованих злочинів, як правило, без врахування взаємозалежності між собою і чинниками зовнішнього середовища; не містять конкретних пропозицій щодо запобіжних, випереджальних дій і оперативного реагування на зміну кримінальної ситуації [2, с. 104]. Випереджальним напрямом запобігання злочинності є кримінологічна профілактика, яка означає завчасне вжиття заходів, здатних

¹ *Примітка.* Матеріал підготовлений на виконання фундаментальної теми відділу кримінологічних досліджень НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України «Стратегія запобігання правопорушенням у сфері дорожнього руху та експлуатації транспорту в Україні» (0120U105615).

перешкодити реалізації небажаних явищ, подій, зв'язків, наслідків чогось. Випереджальні дії включають заходи випередження появи криміногенних чинників, обмеження територіального розповсюдження або послаблення їх впливу, усунення їх, а також захисту осіб та різних матеріальних і духовних цінностей і благ від можливих злочинних посягань. Вбачається, що сьогоденна практика запобігання злочинним проявам потребує саме такої структури профілактики, оскільки в ній дійсно відокремлюються види запобіжної діяльності, які вимагають специфічних навичок, вмінь, знань, підготовки, досвіду, на що на практиці не звертається належної уваги [3, с. 283; 4, с. 22–23].

2. Кроком на шляху вдосконалення інформаційно-аналітичної діяльності є створення у структурі Національної поліції України підрозділів кримінального аналізу. Діяльність останніх ґрунтується на комплексній методиці, що використовується для збирання, оцінки, аналізу та реалізації інформації при розслідуванні кримінальних правопорушень, а також з метою їх застосування у розробленні тактичних і стратегічних засад протидії злочинності. Предметом кримінального аналізу є дослідження обставин і специфіки вивчення злочинів. Метою – виявлення прихованих зв'язків між фактами, подіями і особами з подальшим формуванням версій і гіпотез задля розкриття злочину. Як приклад можна навести використання такої методики в Управлінні інформаційно-аналітичної підтримки ГУНП України в Харківській області, а саме Інтелектуальної системи кримінального аналізу в режимі реального часу (Realtime intelligence crime analytics system – «RICAS») [5, с. 5, 36–37]. На думку працівників цього підрозділу, «RICAS» є універсальною технологією, в основу якої покладені новітні напрацювання з програмного забезпечення. Відтак ця система має необмежені перспективи функціонального вдосконалення [5, с. 64].

3. Виникає проблема пристосування інформаційно-аналітичних систем типу «RICAS» для потреб запобігання на місцевому рівні (області, місті, району). Особливо це пов'язано з поступовим впровадженням у вітчизняну практику запобіжної діяльності поліції (і не тільки її) зарубіжного досвіду прикладних стратегій зменшення можливостей вчинення злочинів. Технічних програм, розрахованих лише на вдосконалення криміналістичних методик розслідування вчинених злочинів, явно недостатньо для аналітичного забезпечення нестандартних практик запобігання злочинам. Наприклад, таких як стратегія зменшення можливостей вчинення злочинів, яка включає: ситуаційне запобігання злочинам; просторову профілактику (середовищну, екологічну); запобігання злочинним проявам шляхом архітектурного планування; заходи в межах теорії розбитих вікон, програми сусідського спостереження; патрулювання; запровадження сучасних технологій; картографування та ін. [6]. Головна ідея і практична значущість таких стратегій – виявлення найбільш «уразливих» для

руйнівного впливу (заходів, засобів) безпосередніх чинників вчинення окремих видів злочинів (наприклад, насильницьких, корисливо-насильницьких, корисливих злочинів, кримінальних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту тощо), які стандартно, навіть буденно обумовлюють злочинну мотивацію і сприяють її реалізації. Для таких цілей придатний не кримінальний (криміналістичний), а ґрунтовний кримінологічний аналіз, кримінологічна діагностика місцевих умов вчинення злочинів [7]. Як зазначає А. П. Закалюк, більш продуктивним є не однолінійний, предметом якого є лише злочинні прояви, а комплексний кримінологічний аналіз. Останній охоплює вивчення не лише інформації про злочини (статистичний аналіз, кримінальний, криміналістичний аналізи), а й пов'язану з ними інформацію про причини й умови місцевих злочинних проявів; особу злочинця і потерпілого, діяльність щодо запобігання злочинів та ін. [8, с. 79].

Список використаних джерел

1. Закон України Про Національну поліцію. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2015. № 40–41. Ст. 379.
2. Зубчук В.А. Теоретичні основи організації аналітичної роботи в органах внутрішніх справ. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2000. № 10. С. 103–107.
3. Голіна В.В. Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. посіб. Харків : Нац. юрид. акад. України, 2011. 120 с.
4. Жалинский А.Э. Предупреждение преступлений в условиях НТР. *Совершенствование мер борьбы с преступностью в условиях научно-технической революции*. Москва : Наука, 1980. 296 с.
5. Прикладний кримінальний аналіз на базі інформаційно-аналітичної системи «RICAS». *Методика рекомендацій щодо аналітичної діяльності та кримінального аналізу на базі інформаційно-аналітичної системи «RICAS»*. Харків : Юрайт. 2018. 42 с.
6. Колодяжний М.Г. Стратегія зменшення можливостей учинення злочинів: зарубіжні реалії, перспективи запровадження в Україні: монографія. Харків : Право, 208 с.
7. Голіна В.В., Шрамко С.С. Комплексна структура злочинності - основа вдосконалення зарубіжної діяльності. *Питання боротьби зі злочинністю*: зб. наук. пр. Харків : Право, 2018. Вип. 36. С. 9–22.
8. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3-х кн. Київ : Ін Юре, 2008. Кн. 3: Практична кримінологія. 320 с.